

Ścieżka przyrodniczo - edukacyjna „SZLAK DZIĘCIOŁA”

Przewodnik

WBK

| Bank Zachodni WBK

TEKST:

Marlena Przybył, Ewa Wlekła

REDAKCJA:

Izabella Engel, Małgorzata Maksymczak-Żyła

RYSUNKI:

Marlena Przybył

BARWNE RYCINY DRZEW:

<http://www.biolib.de>

Mapa udostępniona przez Zakład Kartograficzny Sygnatura, www.sygnatura.pl

ZDJĘCIA:

Michał Badaszek (M.B.), Andrzej Bulandra (A.B.), Ewa Drewniak (E.D.), Izabella Engel (I.E.), Jacek Engel (J.E.), Krzysztof P. Jasiutowicz (K.J.), Mateusz Matysiak (M.M.), Andrzej Oleksa (A.O.), Paweł Pawlaczek (P.P.) Cezary Pióro (C.P.), Marlena Przybył (M.P.), Przemysław Szymoński (P.S.), Adam Wajrak (A.W.), Radosław Wasielica (R.W.), Ewa Wlekła (E.W.).

ZDJĘCIE NA OKŁADCE:

Andrzej Bulandra

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD, DRUK:

PHU EKOR

ul. Śląska 58, Gorzów Wielkopolski

www.ekor.gorzow.pl

© Towarzystwo Przyjaciół Słońska „Unitis Viribus” 2012

Towarzystwo Przyjaciół Słońska „Unitis Viribus”

ul. Puszkina 44, 66-436 Słońsk

www.tps-unitisviribus.org.pl

Dziękujemy Nadleśnictwu Ośno Lubuskie za wykonanie tablic informacyjnych i oznakowanie szlaku.

Nadleśnictwo Ośno Lubuskie

Dziękujemy autorom za nieodpłatne udostępnienie zdjęć do niniejszej publikacji.

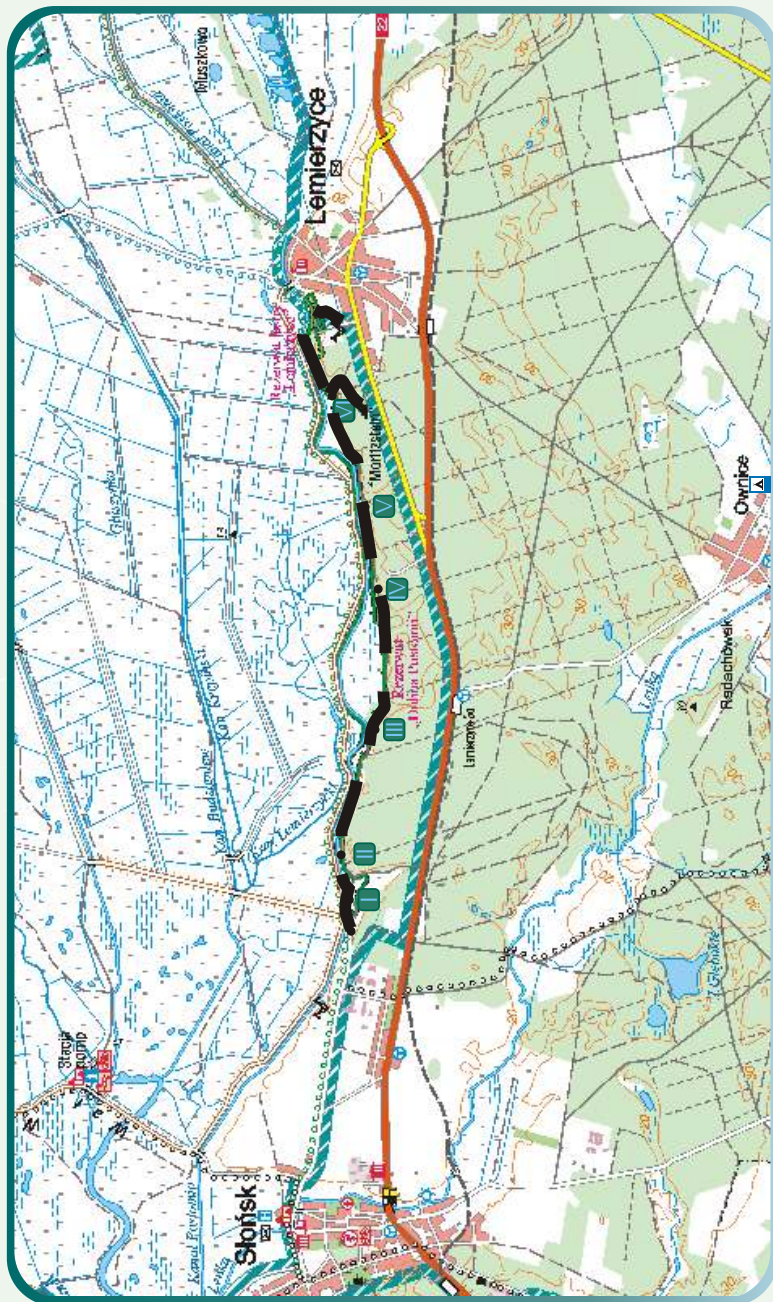
 WBK | Bank Zachodni WBK

Partnerem wydawnictwa jest Bank Zachodni WBK

Spis treści

1. „Szlak dzięcioła” - jak tam dotrzeć?	3
2. Rezerwat przyrody	4
2.1. Rezerwat Przyrody „Dolina Postonii”	4
2.2. Rezerwat Przyrody „Lemierzyce”	6
3. Ścieżka przyrodniczo - edukacyjna	7
3.1. Przystanek I Drzewa wzdłuż szlaku, czyli te co patrzą na nas z góry	7
3.2. Przystanek II Dzięcioły - lekarze drzew	15
3.3. Przystanek III Las lasowi nie równy	19
3.4. Przystanek IV Rośliny chronione i nie tylko	22
3.5. Źródło Lemierzyce	27
3.6. Przystanek V Życie zamierającego drzewa	28
3.7. Przystanek VI Głaz narzutowy „Kamień Moritza”	33
4. Zostań Mistrzem	34
5. Szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne w okolicy	35
6. Bibliografia	39

—— Szlak dziesięcio

1. „Szlak dzięcioła” - jak tam dotrzeć?

Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna „Szlak dzięcioła” biegnie drogą leśną wzdłuż rzeki Postomii, przez dwa rezerваты: „Dolina Postonii” i „Lemierzyce”. Trasa rozpoczyna się przy tablicy informacyjnej z mapą, stojącej przy moście na drodze prowadzącej ze Słońska do Głuchowa. Można tam dotrzeć ulicą Poniatowskiego prowadzącą w kierunku Lemierzyc lub wałem od „Drewnianego mostku” wzdłuż Kanału Postomskiego. Ścieżka kończy się przy leśniczówce Lemierzyce. Jest to szlak pieszy długości ok. 5 km, czas przejścia ok. 2,5-3 godziny. Do Słońska można później powrócić pieszo przez wieś Lemierzyce i dalej wałem, wzdłuż rzeki lub płynąc kajakiem Postonią.

2. Rezerваты przyrody

Rezerwat Przyrody, według Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Cały rezerwat albo jego części mogą podlegać ochronie ścisłej, ochronie czynnej lub ochronie krajobrazowej. Ochrona ścisła polega na nieingerencji w naturalne procesy, ochrona czynna dopuszcza wykonywanie zabiegów ochronnych (np. usunięcie drzew zacinających stanowisko cennego gatunku rośliny, wypas zwierząt), a ochrona krajobrazowa polega na prowadzeniu gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej w sposób uwzględniający potrzeby przedmiotu ochrony.

2.1. Rezerwat Przyrody „Dolina Postomii”

Utworzony został w styczniu 2005 r. na powierzchni 65,34 ha. Przedmiotem ochrony jest tu obszar lasu nizinnego oraz przyroda południowej krawędzi doliny rzeki Postomii, która stanowi jednocześnie krawędź szerokiej w tym miejscu na kilkanaście kilometrów pradoliny Warty. Postomia jest północną granicą rezerwatu. Dno doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe i łąkowe zarastające zaroślami wierzbowymi. Na wyższych terasach zachowały się dobrze wykształcone fragmenty lasów grądowych stanowiące jedno z lepiej zachowanych

fol. J.E.

stanowisk w zachodniej Polsce. Na uwagę zasługuje unikalne zgrupowanie kilkudziesięciu starych drzew o charakterze pomnikowym, głównie dębów, buków i wiązów.

fot. P.S.

Kania ruda

fot. M.M.

Bocian czarny

Rezerwat, objęty ochroną częściową, jest ostoją szeregu ginących i zagrożonych gatunków roślin, a także zwierząt, przede wszystkim ptaków i owadów (bocian czarny, kania ruda, dzięcioł średni, dzięcioł zielony, kozioróg dębosz, pachnica próchniczka).

2.2. Rezerwat Przyrody „Lemierzyce”

W 1970 r. na powierzchni 3,32 ha utworzono rezerwat leśny „Lemierzyce”. Chroni on fragmenty dobrze wykształconego, wielogatunkowego lasu liściastego, o naturalnym charakterze, porastającego teren o urozmaiconej rzeźbie. Dominuje tu dąb i buk, występuje również klon pospolity, grab, jawor, wiąz, lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata, sosna zwyczajna, modrzew europejski. Rezerwat objęty jest ochroną częściową.

3. Ścieżka przyrodniczo - edukacyjna

Ścieżka jest przeznaczona zarówno dla doświadczonych, jak i początkujących miłośników przyrody. Przybliży wiedzę między innymi o tym, co jest chronione na tym obszarze oraz pomaga podczas wędrówki nauczyć się rozpoznawać drzewa, czy też rozróżniać dziękioty.

Na trasie można zobaczyć wiele roślin i zwierząt. Droga jest urozmaicona, napotyka się na niej nory bobrów i powalone drzewa, które w niektórych miejscach stanowią naturalne przeszkody. W końcowym odcinku szlak wznosi się na stromą krawędź doliny, z której roztacza się malowniczy widok. Znajduje się tu sześć przystanków z tablicami informacyjnymi.

3.1. Przystanek I

Drzewa wzdłuż szlaku, czyli te, co patrzą na nas z góry.

OLSZA CZARNA

Alnus glutinosa

OLSZA CZARNA

Ma prosty pień z rzadką koroną, o gałęziach rosnących poziomo. W zimie można ją rozpoznać po purpurowych pączkach osadzonych na trzonkach. Liście ma szeroko jajowate lub okrągłe, długości 5-9 cm, zwykle z wycięciem na wierzchołku. Wiosną liście są lepkie. Kotki kwitną w marcu przed ukazaniem się liści. Kotki męskie są żółte, długości 12 cm, a żeńskie czerwone, długości 1 cm. Jesienią ukazują się szyszeczkowate owocostany długości 14-18 cm, zawierające brązowe orzeszki o średnicy 3 mm.

JESION WYNIOSŁY

Fraxinus excelsior

JESION WYNIOSŁY

Wysokie drzewo o prostym pniu, z wysoko osadzoną, luźną koroną. Liście ma nieparzysto pierzaste, długości 20–30 cm, złożone z 9–13 lancetowatych listków długości 6–12 cm. Listki są zaostrome, piłkowane. Kwiaty bez płatków, które ukazują się wcześniej niż liście, zebrane są w wiechy w części wierzchołkowej gałązki. Owocem są płaskie orzeszki z brązowym skrzydełkiem, długości 3–4 cm i szerokości 8 mm, zebrane w owocostany opadające w ciągu zimy. W zimie łatwo go rozpoznać, gdyż ma charakterystyczne, nakrzyżlegle ułożone, czarne pączki.

GRAB POSPOLITY

Carpinus betulus

GRAB POSPOLITY

Ma mocny pień, podtrzymujący szeroką, jajowatą koronę. Pączki ma jajowate, zaostrome, długości 8–12 mm. Liście są podługne, jajowate, długości 5–11 cm i szerokości 3–5 cm, zaokrąglone u nasady, podwójnie piłkowane z 9–14 parami bocznych nerwów. Kwiaty zebrane są w zwisające kotki. Męskie kotki pojawiają się w jesieni i mają 4–6 cm długości. Kotki żeńskie, osadzone na wierzchołkach pędów są zielone, niepozorne, ukazują się w końcu kwietnia i w maju. Owocem są zebrane w zwisające owocostany długości 6–12 cm. Owocem jest żeberkowany, jajowaty orzeszek o średnicy 6–8 mm, z trójkłapowym, zielonym skrzydełkiem.

BUK ZWYCZAJNY

Fagus silvatica

BUK ZWYCZAJNY

Ma wysoki pień z gęstą, nisko osadzoną koroną. Jajowate liście, długości 4–9 cm, są całobrzegie lub falisto ząbkowane. Z wierzchu są błyszczące, zielone, jedwabicie owłosione na brzegach i mają 5–9 par nerwów bocznych. Kwiaty męskie są zebrane w kuliste kotki, osadzone na długich szypułkach, żeńskie zaś osadzone są po dwa we wznieśionych miseczkach. Ukazują się w kwietniu i maju. Owocem są brązowe orzeszki długości 1 cm, osadzone na twardych, kolczastych okrywach. Dojrzewają w październiku. Pączki są podługne, wrzecionowate, długości 2 cm i odstające od pędów.

DĄB SZYPUŁKOWY

Quercus robur

DĄB SZYPUŁKOWY

Ma szeroką, rozłożystą koronę. Liście, ułożone skrętolegle, są długości 10–12 cm, płytko klapowane, sercowato wcięte u nasady i mają krótki ogonek, długości nieprzekraczającej 1 cm. Kwiaty ukazują się w maju. Kwiaty męskie są zebrane w zwisające kotki, a małe kwiaty żeńskie osadzone są na szypułkach w płytkiej miseczce. Żołędzie, długości 2–3 cm, są osadzone parami na szypułkach długości 4–8 cm i zagłębione w płytkiej miseczce, pokrytej łuskami. Dojrzewają we wrześniu i październiku.

WIAZ POLNY (POSPOLITY)

Ulmus campestris

WIAZ POLNY (POSPOLITY)

Ma liście jajowate, długości 5–10 cm, niesymetryczne u nasady, błyszczące od góry, podwójnie piłkowane. Liście mają 9–12 par nerwów i ogonek długości 6–12 mm. Obupłciowe kwiaty ukazują się w końcu marca, przed rozwinięciem się liści. Owocem jest płaski orzeszek, umieszczony w pobliżu wycięcia błoniastego skrzydełka, którym jest otoczony. Owoce dojrzewają w maju. Wiązy rosnące w miejscach suchych mają gałęzie pokryte listwami korkowymi. Na gałązkach osadzone są zaostrome pączki liściowe i kuliste pączki kwiatowe.

KLON POSPOLITY

Acer platanoides

KLON POSPOLITY

Jest to drzewo o prostym pniu i rozłożystej koronie. Liście są zielone po obu stronach, długości 10-15 cm, z 5-7 ostro zakończonymi kłapami. Z ogonka zerwanego liścia wypływa sok mleczny. Zielonożółte kwiaty są zebrane we wzniesione baldachogrona, pojawiają się w końcu kwietnia, przed ukazaniem się liści. Owocem są skrzydlaki, których skrzydełka tworzą ze sobą kąt rozwarty. Pączki są purpurowe i ściśle przylegają do gałązek.

TOPOLA OSIKA

Populus tremula

TOPOLA OSIKA

Ma wysoko osadzoną koronę, brązowe i błyszczące gałęzie. Pączki są brązowe, błyszczące, zaostrome. Liście bywają od jajowatych do okrągłych, długości 3–5 cm, płytko-zatokowo-wrębne na brzegach. Spłaszczony ogonek liściowy ma 4–6 cm długości. Kwiaty męskie i żeńskie znajdują się na osobnych drzewach. Kwiaty męskie zebrane są w czerwono-brunatne kotki długości 8 cm, a kwiaty żeńskie - w szarozielone kotki i pojawiają się w marcu, wcześniej niż liście. Owocem jest torebka. Owoce dojrzewają w końcu maja. Nasiona są pokryte białym puchem.

BRZOZA BRODAWKOWATA

Betula verrucosa

BRZOZA BRODAWKOWATA

Ma koronę luźną, ze zwisającymi gałęziami. Liście są trójkątne lub romboidalne, długości 3–6 cm, podwójnie piłkowane i klinowate u nasady. Rozwijają się one bardzo wczesną wiosną. Kwiaty męskie są zebrane w kotki, ukazujące się już w jesieni. Kwiaty żeńskie są również zebrane w kotki i pojawiają się wiosną w tym samym czasie, co liście. Są niepozorne, wyprostowane, zabarwione na czerwono. Walcowate owocostany mają długość 2–3 cm; rozpadają się w jesieni i zimie; składają się z małych orzeszków, łatwo przenoszonych przez wiatr dzięki dwóm błoniastym skrzydełkom.

SOSNA ZWYCZAJNA

Pinus silvestris

SOSNA ZWYCZAJNA

Najpospolitsze drzewo iglaste w naszych lasach. Korona sosny jest osadzona wysoko; jajowatostojkowa u młodych drzew, a w starszym wieku przybiera kształt parasola. Zimozielone igły, 4–7 cm długości i 1,5–2 mm szerokości, wyrastają po dwie na krótkopędach. Są szarozielone, skręcone i delikatnie ząbkowane na brzegu. Kwiaty żeńskie wyrastają się na końcu pędów. Jesienią drugiego roku przekształcają się one w jajowate szyszki długości 3–6 cm, z łuskami o matowo szarych końcach. Nasiona rozsiewają się na wiosnę. Są uskrzydłone, w kolorze od białego do czarnego. Mają 3–4 mm długości, a przezroczyste skrzydełko ma długość 15 mm.

MODRZEW EUROPEJSKI

Larix decidua

MODRZEW EUROPEJSKI

Tworzy luźną, wysoko osadzoną koronę z żółtobrązowymi pędami. Jasnozielone, opadające przed zimą igły, długości 15–30 mm, są zebrane w pęczki po 25–40 sztuk. Czerwone lub zielone kwiaty żeńskie pojawiają się w kwietniu. Brązowe szyszki mają 15–40 mm długości i dojrzewają w jesienią. Nasiona są jasnobrązowe, długości 3–4 mm.

LIPA DROBNOLISTNA

Tilia cordata

LIPA DROBNOLISTNA

Ma sercowate liście długości 5–8 cm, z piłkowanym brzegiem. Ich spód jest sinawy, z rdzawymi włoskami w kątach nerwów. Kwiaty są zebrane po 5–7 w wierzchołki. Owocem są cienkościenne, kuliste orzeszki o średnicy 4–6 mm. Pączki mają po dwie łuski. Do osi kwiatostanu przyrośnięta jest języczkowata podsadka, ułatwiająca rozsiewanie się nasion.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

Spróbuj dopasować liście do drzew.

BRZOZA

DĄB

SOSNA

KLON

JESION

MODRZEW

OLSZA

LIPA

CIEKAWOSTKA

Wzdłuż szlaku można też spotkać kilka nietypowych dla polskich lasów gatunków drzew, jak cis pospolity (niegdyś występował bardzo licznie) czy pochodzące z Ameryki Północnej - daglezwia zielona i żywotnik zachodni. Są one pozostałością po istniejącym kiedyś założeniu parkowym w okolicy dawnego Nadleśnictwa Lemierzyce. Występują tu również drzewa owocowe, które rosną na terenie dawnej osady (niedaleko przystanku VI), np. grusza domowa i orzech włoski.

Okazale krzewy cisu i bukszpanu rosną obok budynku byłego Nadleśnictwa Lemierzyce.

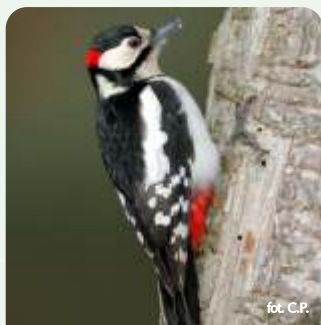
3.2. Przystanek II Dzięcioły - lekarze drzew.

Dzięcioły to niezwykle ciekawa grupa ptaków o unikalnej budowie anatomicznej, umożliwiającej im m.in. wykuwanie dziupli w drzewach oraz rozkuwanie drewna w poszukiwaniu pokarmu. Charakteryzują je następujące cechy:

- rozmiary od małych po średnie (od 8 do 50 cm długości i od 6 do 315 g wagi),
- bardzo silny, dłutowaty dziób,
- silnie rozwinięty, bardzo długi język wraz ze specyficznym zbudowanym aparatem gnykowym, czyli kostno-chrzęstnym szkieletem wspierającym język,
- język pokryty lepką wydzieliną gruczołów ślinowych podjęzykowych,
- sztywne, ostro zakończone sterówki umożliwiające opieranie się ogonem o drzewo,
- bardzo ostre pazury, zazwyczaj parami przeciwstawne palce,
- pożywienie stanowią owady uzupełniane pokarmem roślinnym,
- niektóre gatunki wsuwają szyszkę bądź orzech między gałęzie lub w szczelinę kory w upatrzonym przez siebie miejscu i następnie rozbijają je i wyjadają nasiona - takie miejsce nazywane jest **kuźnią**,
- niektóre gatunki „obraczkują drzewa”, czyli dziurawią korę powodując wypływanie na powierzchnię słodkawego soku bogatego w składniki odżywcze; dzięki temu uzupełniają nie tylko swoją dietę (z soku korzystają także sikorki i mysikróliki), ale też zwabiają i unieruchamiają owady, następnie zjadane przez ptaki,
- są monogamiczne (posiadają jedną partnerkę); niektóre gatunki w okresie godowym szybko uderzają w suchą pustą gałąź, powstały odgłos godowy nazywany jest **bębnieniem**,
- gnieźdzą się w dziuplach, niemal zawsze samodzielnie wykutych (wyjątek stanowi krętogłów),
- wyprowadzają jeden lęg w roku, piskłeta wykluwają się nagie i ślepe, z charakterystycznym zgrubieniem na pięcie, na którym siedzą w niewyścielonej dziupli.

NA SZLAKU DZIĘCIOŁA MOŻNA SPOTKAĆ NASTĘPUJĄCYCH PRZEDSTAWICIELI RODZINY DZIĘCIOŁOWATYCH:

DZIĘCIOŁ DUŻY
Dendrocopos major

DZIĘCIOŁ DUŻY

Cechy charakterystyczne:

Upierzenie pstre, czarno-białe. Posiada duże białe plamy na barkach i czarną czapeczkę na wierzchu głowy (choć młode mają czapeczkę czerwoną!), samiec ma czerwoną potylicę, jego czarna obroża z boku szyi sięga potylicy, samica bez czerwieni na głowie. Samiec bębni donośnie w długich seriach.

Występowanie:

Lasy, większe zadrzewienia śródpolne, duże parki i ogrody; szeroko rozpowszechniony, liczny.

DZIĘCIOŁ ŚREDNI
Dendrocopos medius

DZIĘCIOŁ ŚREDNI

Cechy charakterystyczne:

Upierzenie czarno-białe, ale ma mniejsze plamy na barkach niż u dzięcioła dużego. Czerwona czapeczka w każdej szacie. Z reguły nie bębni.

Występowanie:

Przed wszystkim dąbrowy, nieco rzadziej inne, stare lasy liściaste i mieszane, prawie nigdy bory szpilkowe; znacznie rzadszy od dzięcioła dużego, w Polsce nieliczny.

DZIĘCIOŁEK
Dendrocopos minor

DZIĘCIOŁEK

Cechy charakterystyczne:

Najmniejszy z dzięciołów jest wielkości wróbla. Ma czarny, biało pręgowany grzbiet, spód ciała bez czerwieni; głos wabiący, to podobnie, jak u dzięcioła dużego, "kik", ale słabsze. Bębnią samiec i samica, równymi ciągami, które pozwalają zidentyfikować te raczej skryte ptaki.

Występowanie:

Lasy liściaste i mieszane, najlepiej z drzewami o miękkim drewnie, zadrzewienia śródpolne i parki; w Polsce ogólnie nieliczny, ale występujący prawie na całym obszarze kraju.

DZIĘCIOŁ CZARNY
Dryocopus martinus

DZIĘCIOŁ CZARNY

Cechy charakterystyczne:

Największy krajowy dzięcioł; cały czarny, z wyjątkiem czerwonej czapeczki (u samca) lub potylicy (u samicy). Bardzo donośny głos wydawany w locie to powtarzane wielokrotnie "krikrikri" lub słyszane z daleka, opadające, przeciągłe "kijeee".

Występowanie:

Duże lasy i bory z fragmentami starodrzewu, głównie buczyny, ale także bory szpilkowe; w Polsce ogólnie nieliczny, choć szeroko występujący.

DZIĘCIOŁ ZIELONY
Picus viridis

DZIĘCIOŁ ZIELONY

Cechy charakterystyczne:

Ptak wielkości gołębia. Wierzch ciała głównie zielony, kuper żółty, spód żółtozielony; czerwona czapeczka sięga aż do karku; w porze godowej ptaki nawołują się głośnym, przypominającym śmiech ciągiem sylab "glijk-glijk-glijk". Nierzadko można spotkać dzięcioły zielone przy mrowiskach lub na ziemi, gdzie chętnie wyjadają owady.

Występowanie:

Skraje widnych lasów, zadrzewienia śródpolne na urozmaiconych terenach rolniczych, duże, luźne parki; w Polsce nieliczny.

KRĘTOGŁÓW
Jynx torquilla

KRĘTOGŁÓW

Cechy charakterystyczne:

Ptak większy od wróbla. Upierzenie o barwie i rysunku podobnym do koloru i faktury kory drzewa utrudnia obserwację. Słaby dziób i miękki, niepodpierający ogon. Głos godowy bardzo charakterystyczny, to seria 8-12 powtarzanych i nasilających się donośnych tonów. Krętogłów często żeruje na ziemi, na suchych pastwiskach, gdzie zbiera mrówki i inne owady.

Występowanie:

W środkowej Europie tylko lokalnie w widnych lasach, parkach, niektórych sadach i ogrodach; w Polsce nieliczny, choć występujący w przeważającej części kraju.

Na „Szlaku dzięcioła” ptaki te najczęściej można zobaczyć wiosną - w marcu i kwietniu. Wtedy są najlepiej widoczne, bo nie ma jeszcze liści na drzewach. Najłatwiej jednak jest je usłyszeć, gdy bębnią.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

Rozpoznaj, do jakich ptaków należą te głowy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

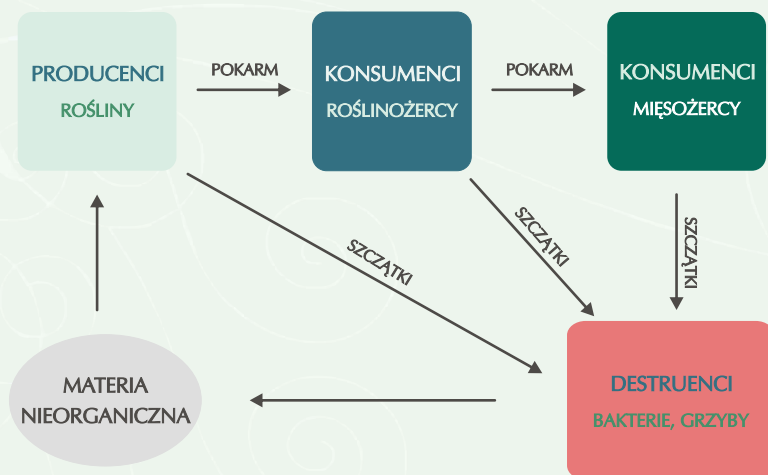
Rysunki przedstawiają tylko głowy samców. Samice nie mają czerwieni na głowie, z wyjątkiem samic dzięciołów średniego, czarnego i zielonego.

3.3 Przystanek Las lasowi nie równy.

Ekosystem to fragment przyrody stanowiący funkcjonalną całość, w której zachodzi wymiana materii między częścią żywą – biocenozą, a nieożywioną – biotopem. Każdy w pełni rozwinięty ekosystem składa się z elementów:

- abiotycznych (nieożywionych) np. gleba, powietrze, woda,
- biotycznych (żywych) np. rośliny, zwierzęta, grzyby.

W każdym ekosystemie ma miejsce krążenie materii i przepływ energii.

Przykładem ekosystemu jest las, pole, staw czy też łąka.

Na trasie naszej ścieżki można spotkać takie typy lasów jak grądy, dąbrowy, lasy łęgowe oraz bory. Grąd środkowoeuropejski, kwaśna dąbrowa i łęg olszowo-jesionowy są typami siedlisk przyrodniczych o znaczeniu Wspólnotowym, wymienionych w załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory. Są one chronione jako Specjalne Obszary Ochrony w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. „Szlak dzięcioła” biegnie na terenie obszaru Natura 2000 PLC080001 „Ujście Warty”.

GRĄD ŚRODKOWOEUROPEJSKI

do współczesności grądy, w swoim naturalnym stanie, w zasadzie nie przetrwały, poza nielicznymi wyjątkami.

GRĄD ŚRODKOWOEUROPEJSKI

Grądami nazywane są żyzne i bogate gatunkowo lasy liściaste z drzewostanem dębowo-grabowym, z domieszką innych gatunków drzew liściastych. W Europie Środkowej i Środkowo-Wschodniej różne typy grądów stanowią docelowe zbiorowisko leśne, jakie występowałyby w tych rejonach, gdyby nie działalność człowieka. To właśnie grądy budowały puszcze, które niegdyś pokrywały większą część Europy, jednak już od wczesnego średniowiecza były systematycznie wycinane w celu zdobycia żyznych ziem na potrzeby rolnictwa. Dlatego też

KWAŚNA DĄBROWA

KWAŚNA DĄBROWA

Dąbrowy acydofilne („kwaśne”) są to obszary leśne z drzewostanem dębowym, średnio żyzne, występują na kwaśnych, gruboziarnistych glebach. Utworzone z dębu bezszypułkowego z domieszką buka.

LAS ŁĘGOWY

LASY ŁĘGOWE - - ŁĘGI OLSZOWO-JESIONOWE

Lasy łęgowe to zbiorowiska leśne występujące na żyznych glebach w dolinach rzek i potoków. Związane są z wodą płynącą, charakteryzują się znacznymi zmianami poziomu wód, mogą być okresowo zalewane w wyniku wezbrania rzeki. Głównymi gatunkami drzew w łęgach są olsze, jesiony, wierzy, topole i wiązy. Łęgi należą do najbardziej bioróżnorodnych zbiorowisk o bujnej i bogatej w gatunki roślinności.

BÓR

BORY

Widne, wysokopienne lasy z dominacją sosen, zwykle z domieszką brzoź. Warstwa krzewów jest luźna, runo ubogie w gatunki, w zależności od warunków siedliskowych tworzą je głównie borówki i wrzos. W miejscach suchych w runie liczne są mchy i porosty, niekiedy dość obficie występują też trawy i paproć orlica pospolita. Bory sosnowe występują na glebach ubogich i kwaśnych utworzonych z piasków oraz na glebach torfowych.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

Rozpoznaj, jakie typy lasu są na zdjęciach.

fol. P.S.

fol. P.S.

fol. M.P.

3.4. Przystanek Rośliny chronione i nie tylko.

fol. M.P.

BLUSZCZ POSPOLITY
Hedera helix

BLUSZCZ POSPOLITY

Gatunek pnącza o liściach zimozielonych należący do rodziny araliowatych. Jest jedynym przedstawicielem tej rodziny we florze Polski. Pędy zdrewniałe dorastają do 20 m długości, płożą się po ziemi lub pną za pomocą korzeni przybyszowych. Pierwszy raz zakwita w wieku 8-10 lat. Kwiaty są niepozorne, zielonkawobrunatne, zebrane w kuliste baldachy, owoce to niebieskawoczarne jagody. Występuje w lasach całej Polski, gdzie podlega ochronie częściowej.

KONWALIA MAJOWA
Convallaria majalis

KONWALIA MAJOWA

Roślina wieloletnia - bylina rozmnażająca się przez rozrost kłącza, czyli podziemnej łodygi. Popularna roślina ozdobna, uprawiana ze względu na niewielkie białe kwiaty o dzwonkowatym kształcie i charakterystycznym zapachu. W stanie dzikim rośnie przeważnie w lasach liściastych. Jest pozyskiwana na dużą skalę do celów leczniczych i masowo zrywana w okresie kwitnienia. Podlega ochronie częściowej.

ŚNIEŻYCZKA PRZEBIŚNIEG
Galanthus nivalis

ŚNIEŻYCZKA PRZEBIŚNIEG

Gatunek należący do rodziny amarylkowatych. Roślina rozmnażająca się przez cebulki lub przez nasiona rozsiewane przez mrówki. W naturze śnieżyczka występuje w lasach liściastych południowej i środkowej Europy, jednak szeroko rozpowszechniona jest poza zwartym zasięgiem jako roślina ozdobna. Jest symbolem przedwiośnia, kwitnie w końcu lutego i w marcu. To roślina miododajna i lecznicza. Zagrożenie stanowi masowe wykopywanie roślin i zrywanie kwiatów. W Polsce przebiśnieg podlega ochronie ścisłej.

PAPROTKA ZWYCZAJNA
Polypodium vulgare

PAPROTKA ZWYCZAJNA

Gatunek z rodziny paprotkowatych występujący w strefie umiarkowanej na całym świecie. W Polsce w różnych zbiorowiskach leśnych: lasach liściastych, borach szpilkowych i mieszanych, w kwaśnych dąbrowach oraz w szczelinach skalnych. Czasem sadzona jest jako parkowa roślina ozdobna. Zagrożenie stanowi pozyskiwanie paprotki ze stanowisk naturalnych w celach leczniczych. Podlega ochronie ścisłej.

PRZYLASZCZKA POSPOLITA

Hepatica nobilis

PRZYLASZCZKA POSPOLITA

Roślina wieloletnia z rodziny jaskrowatych, kwitnie od marca do maja, jeszcze przed rozwojem liści. Występuje na terenie niemal całej Europy oraz na Dalekim Wschodzie. W Polsce należy do dość rozpowszechnionych roślin w żyznych lasach liściastych, niestety często zrywanych i sprzedawanych. By ustrzec dzikie populacje przed zniszczeniem przyłaszczka została objęta w Polsce ścisłą ochroną gatunkową.

CIS POSPOLITY

Taxus baccata

CIS POSPOLITY

Gatunek wiecznie zielonego iglastego drzewa lub dużego krzewu z rodziny cisowatych. Jest to roślina trująca, z wyjątkiem czerwonej osnówki otaczającej nasiono. Pierwotnie cisy rosły powszechnie w Europie środkowej i południowej. Ze względu na cenne drewno (używane do wyrobu łuków, sprzętów domowych i w budownictwie) od dawna drzewa te były nadmiernie eksploatowane, co przyczyniło się do ich zaniku. Już w 1423 r. Władysław Jagiełło w Statucie Wareckim wydał zarządzenie zabraniające niszczenia cisa w lasach. Obecnie w Polsce cis objęty jest ochroną ścisłą.

Przedstawione na kolejnych stronach gatunki roślin, które również spotkamy na ścieżce przyrodniczo-edukacyjnej, mimo że nie podlegają ochronie gatunkowej, również są warte poznania.

fol. P.P.

CZERNIEC GRONKOWY

Actaea spicata

CZERNIEC GRONKOWY

Roślina należąca do rodziny jaskrowatych. Występuje w stanie dzikim prawie w całej Europie oraz w umiarkowanej strefie Azji, sięgając na wschód po Chiny. W Polsce rozpowszechniony w znacznej części kraju w cienistych lasach liściastych. Kwitnie od maja do lipca.

fol. K.J.

DZWONEK BRZOSKWINIOLISTNY

Campanula persicifolia

DZWONEK BRZOSKWINIOLISTNY

Gatunek rośliny wieloletniej z rodziny dzwonkowatych. Występuje w Europie i na Syberii, w Polsce dość pospolity na nizinach i w Karpatach. Rośnie w świetlistych lasach i zaroślach, na glebach zasobnych w wapń. Kwitnie od czerwca do sierpnia. Jest także uprawiany jako roślina ozdobna.

fol. M.P.

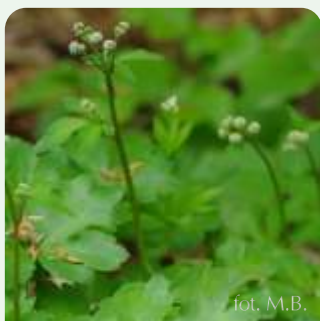
KOKORYCZ WĄTŁA

Corydalis intermedia

KOKORYCZ WĄTŁA

Gatunek rośliny należącej do rodziny makowatych. W Polsce roślina dość rzadka. Kwitnie wczesną wiosną od marca do kwietnia, jest owadopylna. Rośnie w lasach liściastych i zaroślach.

ŻANKIEL ZWYCZAJNY

Sanicula europaea

ŻANKIEL ZWYCZAJNY

Roślina należąca do rodziny selerowatych. Występuje w Europie i Azji. W Polsce dość pospolita zarówno na nizinach i w niższych partiach gór. Żankiel ma właściwości lecznicze, jest miododajny, kwitnie od marca do czerwca.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

Wędrując ścieżką znajdź bluszcz, cis i paprotkę. Obejrzyj te rośliny (nie zrywając!) i narysuj poniżej ich liście.

CIS

PAPROTKA

BLUSZCZ

3.5. Źródełko Lemierzyce

W Rezerwacie Przyrody „Dolina Postonii” napotkać można przepiękne uroczysko, w którym ze skarpy wypływa źródło z krystalicznie czystą, bardzo zimną, zarówno zimą, jak i latem wodą. Zwiedzający rezerwat będą mile zaskoczeni, gdy mniej więcej w połowie drogi ze Słońska do Lemierzyc, wędrując brzegiem Postonii natrafią na to urokliwe miejsce, o niespotykanym mikroklimacie. Cierpliwy turysta nie pożałuje trudu włożonego w odnalezienie tego zakątka, który najłatwiej dostrzec wczesną wiosną, zanim rozwiną się liście na drzewach. Jest to miejsce wymarzone na odpoczynek, aczkolwiek niezbyt dostępne i niełatwo tam trafić.

fol. A.B.

3.6.

Przystanek

Życie zamierającego drzewa.

fot. M.P.

Procesy śmierci drzew, powodowanej przez różne czynniki, są naturalnym elementem funkcjonowania ekosystemu leśnego. Obecność w lesie drzew zamierających i martwych, rozkładającego się drewna ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania ekosystemów i dla zachowania różnorodności biologicznej. Tak było przez miliony lat. Świadczy o tym nie tylko mnogość gatunków organizmów wyspecjalizowanych w odżywianiu się martwym drewnem, ale także duża liczba tych gatunków, które żywią się przede wszystkim „zjadaczami martwego drewna”. Zależności między tymi organizmami można w uproszczeniu opisać następująco: bakterie i grzyby rozwijają się na martwym drewnie trawiąc zawarte w nim substancje. Grzybnia i bakteriami żywią się różne gatunki owadów.

Z kolei te owady stanowią pokarm innych owadów oraz pajączków, płazów, gadów, ptaków i ssaków. Na dodatek na grzybach rozkładających drewno pasożytują inne gatunki grzybów. Materia, z której zbudowane było niegdyś drzewo, przechodząc przez łańcuch zjadających i zjadanych, trafia z powrotem do środowiska, by w dalszym procesie (prowadzonym głównie przez grzyby i bakterie) osiągnąć postać prostych związków chemicznych, możliwych do wykorzystania przy budowie komórek następnej generacji drzew.

Poniżej przedstawiamy kilka przykładów organizmów związanych z martwym drewnem.

GRZYBY rozpoczynają i cały czas uczestniczą w procesie rozkładu drewna, aż do jego całkowitego rozpadu. Na ścieżce można spotkać wielu ich przedstawicieli.

SOPLÓWKA GAŁĘZISTA
Hericium clathroides

SOPLÓWKA GAŁĘZISTA (SOPLÓWKA BUKOWA)

Jadalny grzyb należący do rodziny soplówkowatych. Gatunek objęty w Polsce ścisłą ochroną. Rośnie od sierpnia do października w lasach liściastych, głównie bukowych, na pniakach po ściętych drzewach lub zmurszałych pniach.

HUBA POSPOLITA
Fomes fomentarius

HUBY

Nazwa zbiorowa grzybów pasożytniczych lub roztoczowych (roztocza) tworzących charakterystyczne owocniki przyrośnięte bokiem do pnia lub gałęzi drzewa. Niektóre huby powodują duże zagrożenie dla roślin drzewiastych, jednak atakują przeważnie osobniki osłabione, uszkodzone, przyczyniając się do ich szybszego zamarcia. Wyróżnia się kilka rodzajów hub, np.: żagiew (*Fomes*), korzeniowiec (*Heterobasidion*) lub czyreń (*Phellinus*). Żyją one zarówno na drzewach liściastych, jak i szpilkowych. Wysuszone owocniki używane były dawniej do rozniecania ognia.

ZWIERZĘTA (zarówno bezkręgowce jak i kręgowce) wykorzystują martwe, próchniejące drewno jako miejsce gniazdowania, schronienia się lub zimowania. **OWADY** i inne bezkręgowce z wielu grup systematycznych, żywią się martwym drewnem w różnych stadiach jego rozkładu lub zjadają zasiedlające je inne organizmy. W martwych drzewach na terenie rezerwatów „Dolina Postomii” i „Lemierzyce” żyją przynajmniej dwa gatunki owadów objętych ochroną ścisłą.

fol. A.O.

KOZIORÓG DĘBOSZ

Cerambyx cedo

grupach dębach. Można go spotkać także w prześwietlonych dąbrowach oraz na skrajach lasów. Zdarza się, że występuje na bukach, grabach i orzechach włoskich, jednak w naszym kraju spotykany jest jedynie na dębie szypułkowym oraz bezszypułkowym. Wybierane przez niego drzewa mają zazwyczaj powyżej 40 cm obwodu i ponad 100 lat. Choć potrafi zaatakować całą długość pnia oraz co większe konary, jednak najbardziej lubi dolną, najbardziej nasłonecznioną część drzewa.

fol. A.O.

PACHNICA DĘBOWA

Osmoderma eremita

KOZIORÓG DĘBOSZ

Jest jednym z największych chrząszczy występujących w Polsce. Dorosły owad może osiągać 60 mm długości. Posiada także okazałe czułki, które powodują, że wydaje się jeszcze większy. U samca osiągają one półtora długości ciała, u samicy zaś są równe jej długości. Kolor pancerza czarny lub ciemnobrunatny, z końcem od bordowego do rudego. Kozioróg dębosz rozwija się zazwyczaj na starych, rosnących pojedynczo lub w niewielkich

PACHNICA DĘBOWA

To chrząszcz, którego długość ciała się od 22 do 35 mm. Ubarwienie brunatnoczarne z metalicznym, „tłustym” połyskiem. Pokrywy gładkie z wydatnymi guzami barkowymi i delikatnym punktowaniem. Cykl rozwojowy tego owada trwa od 2 do 4 lat. Pachnica jest całkowicie zależna od dużych dziupli w jeszcze żywych drzewach. W dziuplach tych żyją dorosłe osobniki oraz larwy odżywiające się spróchniałym drewnem. Lokalnie występuje licznie

w starych parkach, miejskich i przypałacowych, parkach narodowych (np. Białowieskim) na pojedynczo rosnących starych drzewach lub w alejach. W Polsce pachnica spotykana jest na obszarze całego kraju, ale w niewielkich skupiskach i w dużym rozproszeniu ze względu na malejącą ilość starych, dziuplastych drzew z próchnem. Chrząszcz ten jest objęty ochroną ścisłą, ponadto jest to gatunek wskaźnikowy w wyznaczaniu specjalnych obszarów ochrony w ramach sieci Natura 2000.

W silnie rozłożonym próchnie leżących na ziemi pni i grubszych konarów zimuje szereg gatunków płazów (ropuchy, traszki) czy drobnych ssaków (gryzonie, owadożerne). Martwe i obumierające drzewa wykorzystywane są przez wiele gatunków ptaków – dziuplaków, z dzięciołami na czele, które w takich właśnie drzewach wykuwają dziuple.

Martwe, stojące i powalone drzewa, to również miejsce życia wielu roślin, np. mszaków, porostów, śluzowców. Wszystkim tym organizmom martwe drewno niezbędne jest do życia i to ono warunkuje bioróżnorodność w ekosystemach.

W zagospodarowanych lasach (a takich mamy w kraju najwięcej) występuje znaczny niedobór martwego drewna – wynika to z podstawowego celu gospodarki leśnej jakim jest produkcja drewna, a więc jak najpełniejsze jego wykorzystanie. Jednakże w ostatnich latach gospodarka leśna prowadzona w Lasach Państwowych pozwala na pozostawienie w drzewostanach dojrzałych do wyřębu, a w miarę możliwości i w młodszych, niektórych starych drzew do ich fizjologicznej starości, a nawet biologicznej śmierci oraz wybranych drzew martwych i drzew dziuplastych - jako siedziby licznych organizmów roślinnych i zwierzęcych decydujących o bogactwie i procesach samoregulacji w przyrodzie.

Dziuple wykute przez dzięcioły.

Zasady Hodowli Lasu z dnia 24 grudnia 2002 r. regulują postępowanie na powierzchniach zrębowych. Oznacza to, że wycinając las należy pozostawić grupy drzew na 5% powierzchni. Mogą to być pojedyncze drzewa zwane nasiennikami lub ich kępy wraz z podszytem. Wyjątek stanowi usuwanie drzew martwych i zamierających, wykrotów, złomów wtedy, gdy pozostawienie ich powodowałoby istotne i poważne zagrożenie bezpieczeństwa ludzi (szlak turystyczny, droga publiczna itp.). Oczywiście ostoją martwych drzew są lasy, w których w zasadzie nie prowadzi się gospodarki, a więc lasy rezerwatów przyrody i parków narodowych.

CIEKAWOSTKA

Kłoda świerkowa lub jodłowa rozkłada się przeciętnie przez 60-80 lat, rozkład starych pni dębowych trwa często nawet ponad 100 lat.

Rozkładający się pień dębowy w Rezerwacie Przyrody „Lemierzyce”.

SPRAWDŹ SWOJĄ WIEDZĘ

Zamierające drzewa stają się siedliskiem dla wielu organizmów. Znajdź leżącą kłodę i pamiętaj, by nic nie zniszczyć, policz ile różnych gatunków roślin, zwierząt i grzybów na niej żyje.

3.7.

Przystanek VI

Głaz narzutowy „Kamień Moritza”.

Głazy narzutowe (eratyki, z łac. errare - błdzić) – bloki skalne przyniesione przez lądolód plejstoceni z Skandynawii. Ze względu na duże rozmiary niektóre z nich mają nawet status pomników przyrody.

Pomnik przyrody to forma ochrony przyrody w Polsce, pojedynczy twór przyrody żywej albo nieożywionej (lub skupienie takich twórców) o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych twórców; są nimi w szczególności wyjątkowo stare i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła,

wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie. Takim pomnikiem przyrody prawnie ustanowionym jest właśnie „Kamień Moritza”. Jego obwód wynosi ok. 1120 cm. Można do niego dotrzeć skręcając ze „Szlaku dzięcioła”, zgodnie z oznakowaniem ścieżki lub jadąc starą drogą asfaltową biegnącą z Lemierzyc do Słońska, głaz znajduje się w lesie

po prawej stronie, ok. 200 m od drogi. Dawni mieszkańcy Lemierzyc nazwali ten kamień Moritzstein, dziękując w ten sposób Mistrzowi Zakonu Joannitów ze Słońska, Janowi Maurycemu von Nassau za pomoc finansową przy odbudowie kościoła po pożarze w 1690 r. Legenda głosi, że na tym kamieniu odbiła się podkova konia baliwa joannitów, gdy pędził na pomoc mieszkańcom Lemierzyc. Tego, kto dotknie śladu podkowy spotka szczęście.

W XIX w kamień ten nazwano kamieniem Bismarcka. Po II wojnie światowej wyryto w nim napis: „Myśmy tu nie przyszli, myśmy tu wrócili. Lemierzyce 1945 r”.

4. Zostań Mistrzem

1. Ile gatunków dzięciołów można spotkać na „Szlaku dzięcioła”?
2. Największy dzięcioł występujący wzdłuż „Szlaku dzięcioła” to
3. Najmniejszy dzięcioł występujący wzdłuż „Szlaku dzięcioła” nazywa się
4. Dzięcioł, który posiada duże białe plamy na barkach i czarną czapeczkę na wierzchu głowy to
5. Dzięcioł, który występuje często w dąbrowach to
6. Ptak spokrewniony z dzięciołami, żywiący się m.in. mrówkami nazywa się
7. Dzięcioły to ptaki, które: (wybierz właściwą odpowiedź)
 - a) posiadają jedną partnerkę,
 - b) posiadają kilka partnerek.
8. Sztywne, ostro zakończone pióra umożliwiające dzięciołom opieranie się ogonem o drzewo to: (wybierz właściwą odpowiedź)
 - a) lotki,
 - b) sterówki.
9. Szczeliny, w których dzięcioły zakleszczają szyszki, aby łatwiej wydobyć z nich nasiona, to
10. Jakie drzewa iglaste można spotkać na „Szlaku dzięcioła”?
11. Podaj przynajmniej 2 cechy dębu szypułkowego.
12. Która z chronionych roślin występujących na „Szlaku dzięcioła” jest symbolem przedwośnia?

13. Jaka roślina występująca na szlaku jest jedynym pnączem o liściach zimotrwałych?
14. Skąd wziął się głaz narzutowy „Kamień Moritza”?
15. Z jakich dwóch elementów składa się ekosystem?
16. Wymień przynajmniej 2 typy lasów spotkamy przy „Szlaku dzięcioła”?
17. Jak nazywa się las liściasty, w którego skład wchodzi głównie dęby i graby?
18. Jaka jest najważniejsza funkcja martwych drzew?
19. Jakie gatunki chrząszczy można znaleźć w zamierających drzewach na szlaku?
20. Podaj nazwy przynajmniej dwóch grzybów żyjących m.in. na martwych drzewach.

A teraz policz prawidłowe odpowiedzi (rozwiązanie znajdziesz na stronie 39).

Jeśli odpowiedziałeś właściwie na:

- 20-17 pytań - otrzymujesz tytuł: „Mistrz Szlaku Dzięcioła”
- 16-14 pytań – „Prawie Mistrz Szlaku Dzięcioła”
- 13 i mniej – wiesz co prawda dużo, ale czyż nie lepiej wiedzieć więcej i zostać Mistrzem? Przeczytaj jeszcze raz przewodnik, przejdź ponownie „Szlakiem dzięcioła”, a nie tylko dowiesz się więcej, ale także spędzisz czas naprawdę fantastycznie!

4. Szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne w okolicy

SZLAK DERKACZA (znaki żółte)

Trasa pieszo-rowerowa, która prowadzi od kościoła w Słońsku w kierunku Stacji Pomp głównie drogami gruntowymi. Początkowo nieco piaszczystym wałem przeciwpowodziowym, dalej zmieniającym się w nawierzchnię z płyt betonowych typu jumbo, by mile zaskoczyć od czasu do czasu drogą asfaltową. Na trasie do Kłopotowa i dalej przez Budzigniew, Jamno z powrotem do Słońska można obserwować przyrodę Parków Narodowego i Krajobrazowego „Ujście Warty”, zalewowe łąki, pastwiska i ekstensywnie użytkowane tereny rolnicze. Długość trasy wynosi 21 kilometrów.

SZLAK GĘGAWY (znaki czerwone)

Siedmiokilometrowa wędrówka tym szlakiem, niedaleko Słońska to nasza propozycja dla tych, którzy mają niewiele czasu. Zdarza się, że słynna betonka jest pod wodą i wtedy warto ruszyć na Szlak gęgawy, rozpoczynający się przy kościele i tworzący pętlę w okolicach „Drewnianego mostku” na Kanale Postomskim. Urokliwe stare wierzby rosnące nad kanałami, bujna roślinność łąk, liczne ślady bytowania bobrów i kręta ścieżka czekają na wytrwałych turystów.

MIĘDZYNARODOWY SZLAK ROWEROWY R-1

Prowadzi z Calais we Francji do Petersburga w Rosji. W Polsce zaczyna się w Kostrzynie nad Odrą skąd biegnie drogą krajową nr 22 w kierunku Słońska. Na skrzyżowaniu do wsi Czarnów (przy wieży widokowej Parku Narodowego „Ujście Warty”) skręca w kierunku tej miejscowości i dalej prowadzi w kierunku Ośna, Sulęcina, Międzyrzecza.

fol. I.E.

SZLAKI KAJAKOWE (bez statusu szlaku turystycznego)

Przebiegają na całej długości Warty oraz Postomią na odcinku od Sulęcina do granicy z Parkiem Narodowym „Ujście Warty” w Przyborowie.

fol. I.E.

ŚCIEŻKI PRZYRODNICZE W PARKU NARODOWYM „UJŚCIE WARTY”

„Ptasim szlakiem”

Ścieżka (2 km) prowadzi betonową drogą (tzw. Betonką) przez najbardziej atrakcyjne w parku tereny zalewowe, lęgowiska ptaków wodnych i błotnych. Ścieżka pieszo-rowerowa jest najatrakcyjniejsza w sezonie wiosennym i jesiennym. Ze względu na zmienny poziom wody w tej części parku, ścieżka bywa czasowo zalana i niedostępna. Dojazd od strony Przyborowa.

„Na dwóch kółkach przez polder północny” (32 km)

Ścieżka rowerowa dostępna przez cały rok, polecana osobom lubiącym wysiłek w trudnym terenie. Na trasie znajdują się trzy wiaty z ławami i stołami oraz 20 przystanków wyposażonych w tablice informacyjne. Dojazd z Witnicy lub od promu w Kłopotowie.

„Olszynki” (3 km)

Ścieżka piesza na Polderze Północnym dostępna przez cały rok. Prowadzi w części drewnianą kładką przez podmokły las, również przez zbiorowiska ziołorośli i podmokłą łąkę. Przy ścieżce jest wieża obserwacyjna oraz wiata pozwalająca na obserwacje przy torfiance. Dojazd z Kamienia Małego.

„Przyrodniczy ogród zmysłów”

Ogródek dydaktyczny przy siedzibie PNUW w Chyrzynie to miejsce na naukę przez zabawę i skojarzenia, przeznaczony głównie dla dzieci. Przy 14 przystankach opisane są ciekawe zadania praktyczne, których wykonanie wymaga zaangażowania różnych zmysłów.

„Mokradła” (1km)

Ścieżka piesza, prowadzi z siedziby PNUW w Chyrzynie do Postomii przez teren zalewowy. Na trasie znajduje się kilka tablic edukacyjnych opisujących rolę mokradeł w przyrodzie i życiu człowieka. Ścieżka zwykle jest niedostępna zimą i wczesną wiosną z uwagi na wysoki poziom wody.

ŚCIEŻKA DYDAKTYCZNA „NA MURAWY” PRZY MUZEUM ŁĄKI W OW CZARACH

Ścieżka prowadzi przez murawy kserotermiczne położone niezwykle malowniczo w dolinie Odry. Można tu zobaczyć wiele rzadkich i chronionych gatunków roślin kserotermicznych (m.in. ostnicę Jana i ostnicę włosowatą, pajęcznicę liliowatą, zarzęcę czerwonawą), oraz spotkać pasące się w celu ochrony muraw kozy i owce wrzosówki. Przy Muzeum można też zwiedzić ogródek botaniczny z różnymi typami łąk i ogródek chwastów.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bezzel E. 2000. Ptaki, Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
2. Makomaska-Juchiewicz M., Tworek S. (red.) 2003. Ekologiczna Sieć Natura 2000 problem czy szansa. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
3. Piękoś-Mirkowa H., Mirek Z. 2006. Rośliny chronione. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
4. Pokorný J. 1992, Drzewa znane i mniej znane. Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, Warszawa.
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. z dnia 28 lipca r. (Dz. U. 2004 r. Nr 168, poz. 1765).
6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 81).
7. Rozporządzenie nr 1 Wojewody Lubuskiego z dnia 6 stycznia 2005 w sprawie uznania za rezerwat przyrody.
8. Sikora A., Rohde Z. (red.) 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
9. Stichmann W., Kretschmar E. 1996. Spotkania z przyrodą ZWIERZĘTA, Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
10. Tomanek, J. 1980. Botanika Leśna, PWRiL, Warszawa.
11. Tyszko P. (red.) 2012. Aleje Skarbnice przyrody, Fundacja Ekorozwoju, Wrocław.
12. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220).
13. Zarządzenie Nr 11A Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 11 maja 1999 r. w sprawie doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych).

Serwisy internetowe:

<http://levis.sggw.waw.pl/~ozw1/zintegrowgospwod/ZintegrowanagospwodREW01/ekosystemy/strukturaeko.html>
http://sownik.ekologia.pl/115_Leksykon_ekologii_i_ochrony_srodowiska/1536_1_E_0_ekosystem.html
http://www.wigry.win.pl/kwartalnik/nr23_lezne3.htm
http://przyroda.polska.pl/wartosci/martwe_drzewa/index.htm
http://www.naukowy.pl/encyklopedia/Rezerwat_przyrody_Dolina_Postomii
http://www.swietokrzyskipn.org.pl/przyroda/martwe_drewno/
http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Harebell_160605_kpjas.jpg&filetimestamp=20050707215520

1. 5. 2. dzięciol czarny, 3. dzięciol duży, 4. dzięciol średni, 6. krętegołw, 7. a, 8. b, 9. kuznie dzięciolów, 10. sosna zwyczajna, modrzew europejski, 11. kwiaty i zółędzie są osadzone na szypułkach, 12. śnieżyczka przebiśnieg, 13. bluszcz pospolity, 14. został przyniesiony przez lądolód, 15. biocenoza i biotop, 16. grąd środkowoeuropejski, kwasna dąbrowa, bór lub las łęgowy, 17. grąd, 18. miejsce życia wielu gatunków roślin i zwierząt, które w innym środowisku nie mogłyby żyć, 19. kozioróg dębosz, pachnica dębowa, 20. np. soplówka, korzeniowiec, huba.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA DLA MISTRZA

Towarzystwo Przyjaciół Słońska „Unitis Viribus”

Towarzystwo Przyjaciół Słońska „Unitis Viribus” od 2001 roku zajmuje się promocją Słońska i regionu, ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz edukacją ekologiczną.

Co robimy?

1. Powołaliśmy Rzeczpospolitą Ptasią, swoiste „państwo” z własną konstytucją, prezydentem, paszportami i słupami granicznymi. Jego obywatelem może zostać każdy miłośnik ptaków i wędrowek przyrodniczych, który zawita do Słońska. Obywatele mogą uzyskać w paszportach potwierdzenie pobytu - pieczętkę z wizerunkiem ptaka roku oraz spotykać się na zlotach.
2. Wytyczyliśmy nowe szlaki turystyczne – szlak gęgawy, derkacza i dzięcioła.
3. Utworzyliśmy Wystawę Pamiątek Regionalnych, na której zobaczyć można zabytki i zdjęcia związane z historią regionu i jego mieszkańców.
4. Organizujemy rajdy rowerowe, historyczną Maurycjadę, konkursy plastyczne i inne imprezy dla dzieci i dorosłych.
5. Wydajemy kalendarze Rzeczpospolitej Ptasiej, pocztówki, foldery, przewodniki i emitujemy lokalne monety.
6. W biurach paszportowych wypożyczamy rowery, lornetki, kanadyjki i kijki do nordic walking.

Biura Paszportowe Rzeczpospolitej Ptasiej:
Słońsk, ul. Puszkina 44, Stacja Pomp 2
Wystawa Pamiątek Regionalnych,
Pl. Wolności (obok kościoła)
tel. 95 757 24 45, 95 757 22 12,
tel. 607 08 13 17
www.tps-unitisviribus.org.pl

TPS Unitis Viribus jest organizacją pożytku publicznego (KRS 0000064101). Nasze działania można wesprzeć przekazując 1% podatku dochodowego lub wpłacając darowiznę na konto TPS:

GBS Barlinek O/Słońsk
29 8355 0009 0035 0411 2000 0001

